

Wij zijn meer dan zeshonderd man.
Een kind op de weg heeft gelachen. Wij hoorden 't
en elk werd er eenzamer van.¹

Er waren er die het opgesloten-zijn eigenlijk geen dag verdroegen. Zo zag men in Haaren in juli '42 niet zonder medelijden de grote revue-kunstenaar Johan Buziau 'nooit anders dan sjagrijnig' en eenzaam in een dikke winterjas rond dwalen, korte tijd slechts (hij werd spoedig vrijgelaten).² 'Het hangt blijkbaar van het karaktertype af', was opnieuw de conclusie van van Schelven, 'hoe men op deze opsluiting reageert. Gevoelige mensen zie ik hier tot wanhoopsbuien vervallen, waarin men ze bewaken moet. Meer harde naturen zetten zich schrap en gaan er tegen in.' En deze waarnemer vervolgde:

'Altijd valt mij weer op, hoe weinig samenhang er bestaat tussen al die mensen hier. Waren wij een groep politieke gevangenen, dan zou dezelfde actie ons samenbinden en een gemeenschappelijk verzet ons verenigen. We zouden ons hier-zijn ondervinden als een tegenzet van de bezetters tegen onze gemeenschappelijke actie. Maar bij ons is alles heteroog, wij denken en doen allen verschillend.'³

Deze passage dunkt ons te algemeen gesteld. Er zijn niet zo weinig gijzelaars geweest, die hun gijzeling wel degelijk ervaren hebben als 'een tegenzet van de bezetters' tegen een 'gemeenschappelijke actie', d.w.z. tegen de weerstand waarop de Duitsers in Nederland gestuit waren – gijzelaars dus die hun gijzeling als begrijpelijk beschouwd hebben. Erkend kan overigens worden dat zij anderen wellicht eerder getroffen heeft als een zinloze plagerij. Intussen zullen er ook onder die eersten, de meer positief ingestelden, wel velen geweest zijn die bij tijd en wijle zwaar geleden hebben onder beproevingen zoals ze door van Schelven met zuiverheid, zij het wellicht ietwat persoonlijk, beschreven zijn:

'Wat een verschrikking en een kwelling is het, nooit ook maar een onderdeel van een seconde alléén te kunnen zijn! Altijd hoor je de lichaamsgeluiden van de anderen in dezelfde kooi, ook in de stilste nacht, altijd ruik je hen, altijd snak je naar die miljoenen kubieke meters frisse lucht aan de andere kant van die vervloekte muren, waar ruimte genoeg is voor elkeen, maar waarvan de machthebbers je uitsluiten. Hoe zoet is de buitenlucht, hoe weldadig is de ruimte, de rust en de stilte, waar je van droomt.

¹ Anton van Duinkerken: *Verzen uit St. Michielsgestel* (z.j.), p. 14-15. ² H. Leenderts: *Balling. Zes maanden gijzelaar in Haaren*, p. 55. ³ Th. van Schelven: *Niet tevergeefs*, p. 57-58.